

5/8.1
137

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Державний заклад
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ імені К. Д. УШИНСЬКОГО»

Шев
Шевніна Лариса Євгеніївна

УДК 378.147:811.111

**ФОРМУВАННЯ ЖАНРОВОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ
В АНГЛІЙСЬКОМУ ДІЛОВОМУ ПИСЕМНОМУ МОВЛЕННІ
МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ ТУРИЗМУ**

13.00.02 – теорія та методика навчання
(германські мови)

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Одеса – 2012

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Класичному приватному університеті,
Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України.

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук, доцент
БАРАБАНОВА Галина Василівна,
Севастопольський національний університет
ядерної енергії та промисловості,
завідувач кафедри іноземних мов.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
ТАРНОПОЛЬСЬКИЙ Олег Борисович,
Дніпропетровський університет
імені Альфреда Нобеля,
завідувач кафедри прикладної лінгвістики
та методики навчання іноземних мов;

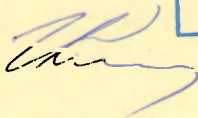
кандидат педагогічних наук, доцент
КОРНСВА Зоя Михайлівна,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут»,
доцент кафедри теорії, практики та перекладу
англійської мови.

Захист відбудеться «19» квітня 2012 р. о 12 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 41.053.04 Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» за адресою: 65029, м. Одеса, вул. Ніщинського, 1.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» за адресою 65020, м. Одеса, вул. Старопорто-франківська, 36.

Автореферат розісланий «19» березня 2012

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

І. А. Княжева

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Активна участь України в туристичному бізнесі актуалізує потребу в удосконаленні професійної іншомовної компетенції працівників сфери туристичного і готельного обслуговування. Фахівці цієї сфери повинні володіти діловою іноземною мовою і бути здатними до комунікації та співпраці із зарубіжними партнерами.

На основі сучасних міжнародних вимог випускник ВНЗ (згідно з рекомендаціями Комітету Ради Європи з питань освіти (1998 р.)) має володіти вміннями і навичками створювати тексти різного рівня складності, які відповідають певному жанру писемного спілкування. У зв'язку з цим, в освітньо-кваліфікаційній характеристиці й освітньо-професійній програмі підготовки бакалаврів і спеціалістів у сфері туризму зазначена необхідність навчання студентів іншомовного писемного спілкування у професійних ситуаціях, зокрема, створення ділової документації англійською мовою. Майбутній менеджер з туризму повинен володіти вміннями і навичками ділового писемного мовлення (далі – ДПМ) як одного з важливих аспектів його професійної діяльності.

Проблемі навчання іншомовного писемного мовлення присвячено роботи вітчизняних і зарубіжних дослідників (Т. В. Глазунова, Н. В. Горобченко, Г. Ф. Демиденко, Г. І. Литвиненко, С. В. Литвин, Л. М. Ролкер, Г. Й. Анісів, V. Evans, T. Hedge, G. Kress, P. Scrimshaw та ін.). Досліджено лінгвокультурні та соціокультурні аспекти писемного мовлення (Л. Г. Кузьміна, Л. К. Мазунова, О. І. Омеле, В. В. Сафонова, Р. Джордан та ін.); методику навчання професійно орієнтованого ділового писемного спілкування фінансистів (А. М. Бойко, Г. С. Скуратівська), вчителів (О. В. Пінська), економістів (О. П. Биконф, Н. В. Зінукова, О. М. Устименко).

У навчанні іншомовного писемного мовлення обґрунтовано і використовуються процесуальний, текстуальний і жанровий підходи (V. K. Bhatia, H. D. Brown, B. Burnette, J. Flowerdew, M. Halliday, S. Harris, F. Hermanns G. Kress, J. M. Swales, C. Tribble). Жанровий підхід є одним із різновидів когнітивно-комунікативного підходу в методиці навчання ділового спілкування. Він передбачає ознайомлення тих, хто навчається зі зразками жанру, що характерні для певної сфери спілкування фахівців. Проблема жанрової компетенції досліджувалася в лінгвістиці (В. В. Жура, В. І. Карасик, О. Б. Сиротініна), методиці навчання російської та іноземної мов (Н. І. Колеснікова, R. D. Vabcock). Доведено, що жанровий підхід надає можливість моделювати і використовувати професійно значущі тексти відповідно до тих, котрі будуть зустрічатися в майбутній практиці професійного спілкування та пов'язані з жанровою компетенцією фахівця. Жанрова компетенція виявляється в його вмінні дотримуватися комунікативних норм об'єктивного відображення змісту соціальної

ситуації, використанні розмовних формул (сталих зворотів, словосполучень, мовленнєвих зразків), термінів і знань відповідно до складу інформації та типу висловлення. Разом з тим, теоретичні і методичні засади формування жанрової компетенції в англійському діловому писемному мовленні в майбутніх менеджерів туризму у процесі їхнього навчання у ВНЗ не знайшли відображення у спеціальних наукових дослідженнях.

Відтак, значущість формування жанрової компетенції в англійському ДПМ майбутніх менеджерів туризму, з одного боку, і відсутність спеціальних досліджень та практичних розробок у галузі формування жанрової компетенції в англійському ДПМ – з іншого, зумовили вибір теми дослідження «Формування жанрової компетенції в англійському діловому писемному мовленні майбутніх менеджерів туризму».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконано в межах наукової теми кафедри англійської філології та зарубіжної літератури Інституту іноземної філології Класичного приватного університету «Розвиток когнітивно-дискурсивної парадигми в сучасних умовах» (№ 0105U002570), що входить до тематичного плану науково-дослідної роботи Класичного приватного університету. Тема дисертації затверджена Вченою радою Класичного приватного університету (протокол № 7 від 31.03. 2010 р.) й узгоджена в Раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології в Україні (протокол № 4 від 25.05. 2010 р.).

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати і практично розробити методику формування професійно орієнтованої жанрової компетенції в англійському діловому писемному мовленні майбутніх менеджерів туризму.

Реалізація мети дослідження передбачала розв'язання таких завдань:

1. Розкрити сутність жанрового підходу в навчанні англійського ділового писемного мовлення майбутніх менеджерів туризму; визначити юнґтя «жанрова компетенція майбутніх менеджерів туризму» й уточнити поняття «жанровий фрейм», «жанрова матриця».

2. Розробити класифікацію жанрів підмови «Туризм» і виокремити принципи формування жанрової компетенції в англійському діловому писемному мовленні майбутніх менеджерів туризму.

3. Виявити критерії, показники та рівні сформованості жанрової компетенції студентів в діловому писемному мовленні, розробити комплекс вправ для її формування.

4. Експериментально перевірити ефективність методики формування жанрової компетенції в англійському діловому писемному мовленні

майбутніх менеджерів туризму та укласти методичні рекомендації щодо її використання.

Об'єкт дослідження – навчання майбутніх менеджерів туризму англійського ділового писемного мовлення.

Предмет дослідження – методика навчання майбутніх менеджерів туризму англійського ділового писемного мовлення на засадах жанрового підходу.

Методи дослідження. З метою розкриття сутності жанрового підходу в навчанні ДПМ, визначення основних понять дослідження використано метод аналізу наукової літератури з методики, психології, педагогіки, лінгвістики, психолінгвістики. З метою розробки класифікації жанрів підмови «Туризм», визначення принципів формування жанрової компетенції в англійському діловому писемному мовленні, обґрунтуванні відповідної системи вправ застосовано метод узагальнення. Перевірку ефективності експериментальної методики і моделі організації навчального процесу здійснено методом педагогічного експерименту. Для перевірки достовірності результатів експериментального навчання, їх кількісної та якісної характеристики застосовано методи математичної статистики.

База дослідження. Дослідження виконано на базі Інституту здоров'я, спорту та туризму Класичного приватного університету, на факультетах туристичного спрямування Запорізького національного технічного університету, Тернопільського національного економічного університету, Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Усього в дослідженні взяли участь 567 осіб, з них 183 – в основному формувальному експерименті.

Наукова новизна одержаних результатів: уперше розкрито сутність жанрового підходу в навчанні англійського ДПМ майбутніх менеджерів туризму (один із різновидів когнітивно-комунікативного підходу, що розглядає мовлення в соціальному контексті). Визначено сутність поняття «жанрова компетенція майбутніх менеджерів туризму» (знання студентами комунікативних цілей, макроструктур і мовних особливостей жанрів текстів та вміння продукувати власні). Розроблено класифікацію жанрів підмови «Туризм» на основі соціально-комунікативних ситуацій (робота з клієнтами, ділове листування, довідкова інформація, торгово-комерційна документація, адміністративно-розпорядницька документація, публічні виступи, улаштування на роботу, реклама). Визначено принципи формування жанрової компетенції в англійському ДПМ (жанроцентричності, урахування функціональних типів жанрів, опори на жанрову матрицю як зразок фрейму; використання графічних організаторів (лексичні карти, жанрові матриці, схеми послідовності дій) навчального матеріалу при формуванні ментальної моделі жанрового

майбутніх менеджерів туризму та укласти методичні рекомендації щодо її використання.

Об'єкт дослідження – навчання майбутніх менеджерів туризму англійського ділового писемного мовлення.

Предмет дослідження – методика навчання майбутніх менеджерів туризму англійського ділового писемного мовлення на засадах жанрового підходу.

Методи дослідження. З метою розкриття сутності жанрового підходу в навчанні ДПМ, визначення основних понять дослідження використано метод аналізу наукової літератури з методики, психології, педагогіки, лінгвістики, психолінгвістики. З метою розробки класифікації жанрів підмови «Туризм», визначення принципів формування жанрової компетенції в англійському діловому писемному мовленні, обґрунтуванні відповідної системи вправ застосовано метод узагальнення. Перевірку ефективності експериментальної методики і моделі організації навчального процесу здійснено методом педагогічного експерименту. Для перевірки достовірності результатів експериментального навчання, їх кількісної та якісної характеристики застосовано методи математичної статистики.

База дослідження. Дослідження виконано на базі Інституту здоров'я, спорту та туризму Класичного приватного університету, на факультетах туристичного спрямування Запорізького національного технічного університету, Тернопільського національного економічного університету, Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Усього в дослідженні взяли участь 567 осіб, з них 183 – в основному формувальному експерименті.

Наукова новизна одержаних результатів: уперше розкрито сутність жанрового підходу в навчанні англійського ДПМ майбутніх менеджерів туризму (один із різновидів когнітивно-комунікативного підходу, що розглядає мовлення в соціальному контексті). Визначено сутність поняття «жанрова компетенція майбутніх менеджерів туризму» (знання студентами комунікативних цілей, макроструктур і мовних особливостей жанрів текстів та вміння продукувати власні). Розроблено класифікацію жанрів підмови «Туризм» на основі соціально-комунікативних ситуацій (робота з клієнтами, ділове листування, довідкова інформація, торгово-комерційна документація, адміністративно-розпорядницька документація, публічні виступи, улаштування на роботу, реклама). Визначено принципи формування жанрової компетенції в англійському ДПМ (жанроцентричності, урахування функціональних типів жанрів, опори на жанрову матрицю як зразок фрейму; використання графічних організаторів (лексичні карти, жанрові матриці, схеми послідовності дій) навчального матеріалу при формуванні ментальної моделі жанрового

фрейму; пріоритету лексичної роботи; інтенсивного використання фонових знань; автентичності; комплексного навчання усім видам мовленнєвої діяльності; системності). Сформульовано критерії (повнота прояву, самостійність), показники (досягнення комунікативної мети, адресність, структурованість тексту, розвиненість теми, зв'язність тексту, іткість, виразність викладу, формат, лексичний діапазон, стилістична і драматична правильність) та рівні (низький, середній, достатній, високий) сформованості жанрової компетенції в ДПМ майбутніх менеджерів туризму. Уточнено поняття «жанровий фрейм» (форма існування мовленнєвих жанрів у свідомості) та «жанрова матриця» (певний інваріантний набір текстової структури, загальної для текстів певного жанру, що не залежить від мови). Подальшого розвитку набула методика навчання ділового писемного мовлення студентів немовних спеціальностей.

Практичне значення одержаних результатів: розроблено методика комплексу вправ щодо формування жанрової компетенції в англомовному ДПМ майбутніх менеджерів туризму; укладено англо-українсько-російський словник термінів підмови «Туризм» й методичні рекомендації щодо формування жанрової компетенції в англомовному ДПМ для студентів ВНЗ туристичного профілю.

Подана методика формування жанрової компетенції може слугувати основою для розробки загальної методики навчання ділової англійської мови студентів немовних вишів. Методичні рекомендації з формування жанрової компетенції можуть бути використані при розробці навчальних посібників і підручників з іноземної мови для студентів гуманітарних спеціальностей немовних ВНЗ України.

Результати дослідження впроваджено в навчальний процес Класичного приватного університету (акт про впровадження № 14-10 від 1.02.2011 р.), Запорізького національного технічного університету (акт про впровадження № 37-03/4185 від 15.02.2011 р.), Тернопільського національного економічного університету (акт про впровадження № 126-6/70 від 14.01.2011 р.), Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького (акт про впровадження № 101/03 від 11.03.2011 р.).

Особистий внесок автора у праці у співавторстві полягає в розробці методики складання жанрової матриці тексту реклами.

Апробацію результатів дисертації здійснено на «Міжнародних: Методика викладання іноземної мови в немовних навчальних закладах» (Донецьк, 2006), «Міжнародний бізнес та менеджмент: проблеми та перспективи в умовах глобалізації» (Тернопіль, 2008), «Полікультурні аспекти іншомовної освіти в контексті євроінтеграції» (Чернігів, 2008), «Навчання загальнонавчальної та ділової англійської мови в Східній

Європі: для чого та як?» (Дніпропетровськ, 2009), «Теория и технология иноязычного образования» (Симферополь, 2010), «Актуальные вопросы повышения качества языкового образования на современном этапе» (Минск, 2010); *всєукраїнських*: «Лінгвометодичні концепції викладання іноземних мов у немовних вищих навчальних закладах України» (Київ, 2003), «Дні науки» ГУ «ЗІДМУ» (КПУ) (Запоріжжя, 2005, 2006, 2007), «Теорія та методика навчання фундаментальних дисциплін у вищій школі» (Кривий Ріг, 2010) науково-практичних конференціях

Публікації. Результати дослідження викладено у 18 публікаціях автора, з яких: 5 – у фахових наукових виданнях України, 3 – у наукових збірниках, 9 – у тезах доповідей, 1 – у виданнях навчально-методичного характеру.

Структура дисертації. Дисертаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, 6 додатків. Основний зміст дисертації викладено на 177 сторінках. Робота містить 2 рисунка, 29 таблиць, що обіймають 5 сторінок основного тексту. Список використаних джерел містить 274 найменування (з них 62 англійською мовою), що охоплює 30 сторінок. Додатки викладено на 47 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, сформульовано мету, завдання, об'єкт, предмет, методи дослідження, розкрито його наукову новизну і практичне значення роботи, подано дані щодо апробації й упровадження одержаних результатів та структуру роботи.

У **першому розділі** «Теоретичні передумови формування жанрової компетенції в англійському діловому писемному мовленні майбутніх менеджерів туризму» розкрито сутність і особливості використання жанрового підходу в навчанні ДПМ майбутніх менеджерів туризму; розкрито сутність і склад жанрової компетенції у ДПМ майбутніх менеджерів туризму.

У ході дослідження було визначено вимоги чинних нормативних освітніх документів щодо підготовки спеціалістів туристичного профілю з іноземної мови (Програма з англійської мови для професійного спілкування, освітньо-кваліфікаційна характеристика та освітньо-професійна програма підготовки бакалаврів та спеціалістів у сфері туризму). Формування у студентів іншомовних комунікативних компетенцій рівня В2 – «незалежний користувач» у писемному мовленні вимагає від студентів умінь писати ділові листи й оформляти ділову документацію (туристичну) відповідно до мети ділового спілкування.

Аналіз підходів до навчання іншомовного писемного мовлення, основними серед яких є процесуальний, текстуальний і жанровий, дав змогу визначити, що, з точки зору функціональності та прагматичності,

більш доцільним у вищих навчальних закладах туристичного спрямування є застосування жанрового підходу. Згідно цього підходу мовлення розглядається в соціальному контексті і відповідає сучасним комунікативним потребам майбутніх менеджерів туризму.

Жанровий підхід як один із різновидів когнітивно-комунікативного підходу в методиці навчання ділового спілкування передбачає визначення номенклатури необхідних жанрів писемного мовлення, послідовності методичної роботи з ними й оволодіння різними стратегіями і тактиками утворення текстів різних типів. Жанровий підхід дозволяє студентам усвідомити, через які мотиви створюються певні тексти, як їх інтерпретувати, використовувати і самим створювати тексти відповідних жанрів.

Головний компонент змісту ділового писемного мовлення – жанр – це ментальна схема, що активізує в довгостроковій пам'яті мовленнєвої особистості відповідний сценарій мовленнєвої діяльності (В. А. Тиригіна). З позицій розгортання дискурсу, жанр – це відносно стійкий тематичний, композиційний і стилістичний тип висловлення. За М. М. Бахтіним, жанр є одиницею мовленнєвого процесу, а жанрова форма – моделлю висловлення. Жанрові форми не винаходить той, хто говорить, вони запам'ятовуються у процесі мовленнєвої практики й архівуються в мовленнєвій пам'яті.

Аналіз і узагальнення наукової психолого-педагогічної, лінгвістичної та методичної літератури з проблеми дослідження дозволяє визначити мовленнєвий жанр як результат абстракції текстової діяльності, зумовлений типовою ситуацією і темою спілкування. Визначальною рисою жанру є комунікативна інтенція. Жанр є інструментом ділового спілкування, що дає змогу змінювати, будувати мовленнєву поведінку залежно від специфіки мовленнєвої ситуації.

Визначено, що навчання ДПМ студентів вищих навчальних закладів туристичного профілю має відбуватися в межах жанрів ділового листування, реклами, ділових електронних листів, резюме, ділових контрактів і угод, довідково-інформаційної документації тощо. Кожен з наведених жанрів містить низку більш дрібних, підпорядкованих основному.

Уміння і навички моделювати професійно значущі тексти пов'язані з категорією жанрової компетенції. Жанрова компетенція – це знання студентами комунікативних цілей, макроструктур і мовних особливостей текстів певних жанрів, характерних для даної підмови й уміння продукувати власні. Вона вимагає від студентів немовного вищу вміння дотримуватися таких комунікативних норм: об'єктивне відображення змісту соціальної ситуації, знання відповідності між складом інформації та типом висловлення, використання розмовних формул (сталих зворотів, словосполучень, мовленнєвих зразків), термінів.

За складом жанрова компетенція майбутніх менеджерів туризму містить три основних компоненти: лінгвістична компетенція, предметна компетенція, прагматична/стратегічна компетенція. Кожен компонент включає ряд субкомпетенцій. Лінгвістична компетенція містить граматичну і лексичну субкомпетенції. До складу предметної входять лінгвокраїнознавча, соціокультурна і професійна компетенції; прагматичної – інтерактивна, дискурсивна й етикетна компетенції.

З погляду когнітології формою існування мовленнєвих жанрів у свідомості виступає жанровий фрейм. Він визначає здійснення, оформлення і порядок мовленнєвих подій, утворює модель породження мовлення, яка відповідає конкретній ситуації спілкування і продиктована нею. Чим більша кількість жанрових фреймів існує у свідомості мовної особистості, тим вищий рівень її жанрової компетенції у сфері професійного спілкування. Основою жанрового фрейму є жанрова матриця (далі – ЖМ), яку виначаємо як певний інваріантний набір текстової структури, загальної для текстів певного жанру, що не залежить від мови.

У другому розділі «Методика формування жанрової компетенції в англійському діловому писемному мовленні майбутніх менеджерів туризму» надається класифікація жанрів професійного ділового спілкування майбутніх менеджерів туризму; описано принципи формування жанрової компетенції у ДПМ, обґрунтовано і запропоновано комплекс вправ щодо формування жанрової компетенції в англійському ДМП майбутніх менеджерів туризму.

Відповідно до концепції жанрового підходу розроблено типологію жанрів підмови «Туризм», які були класифіковані на основі соціально-комунікативних ситуацій на вісім гіпержанрів, що поєднували у своєму складі декілька жанрів, та «жанроїди», що інтегрували елементи різних жанрів. За цією класифікацією було визначено зміст навчальних матеріалів для формування жанрової компетенції в англійському ДПМ майбутніх менеджерів туризму.

В основу методики формування жанрової компетенції майбутніх менеджерів туризму покладено низку принципів.

Принцип жанроцентричності встановлює жорсткий закон дотримання навчання жанровим формам. Мовленнєвий жанр відповідно до даного принципу перетворюється на одиницю навчання. Навчання певному жанру дає можливість викладачу показати, а студенту засвоїти особливості побудови моделі жанру, що вивчається, його специфічні, клішовані мовні і мовленнєві ознаки.

Принцип урахування функціональних типів жанрів вимагає сформованості у студентів уявлень про стандартний набір способів мовленнєвих дій, їх послідовності і функціонування в різних

комунікативних ситуаціях, що дає можливість уникнути несподіванок у спілкуванні та комунікативних невдач.

Принцип опори на жанрову матрицю як зразок фрейму нерозривно пов'язаний з продукуванням текстів різних жанрів, а також стратегіями і тактиками їх побудови. Він дозволяє студенту успішно заповняти порожні місця (слоти) цієї матриці інформацією і, спираючись на них, продукувати власні тексти.

Принцип використання графічних організаторів (лексичні карти, жанрові матриці, схеми послідовності дій) навчального матеріалу при формуванні ментальної моделі жанрового фрейму забезпечує ефективну візуальну репрезентацію жанрів і їх мовне наповнення. За допомогою їх у межах загальних канонів студенти покроково створюють свою власну модель жанрового фрейму.

Принцип пріоритету лексичної роботи ініціює цілеспрямовані дії з актуалізації і поповнення словникового запасу студента. Він виявляється, в доборі лексичних одиниць, що підлягають засвоєнню і організації лексичного практикуму в ході навчання.

Принцип інтенсивного використання фонових знань забезпечує швидке введення і засвоєння навчального матеріалу. Він допомагає формувати первинні знання про структуру жанрового фрейму, стратегії і тактики побудови текстів різних професійних жанрів.

Принцип автентичності дозволяє викладачу використовувати автентичні навчальні матеріали типові для жанрів підмови, що вивчається.

Принцип комплексного навчання видам мовленнєвої діяльності об'єднує в один комплекс усі види мовленнєвої діяльності, що досягається завдяки тематичній єдності заняття, єдиного лексичного простору усних і письмових текстів, які використовуються на заняттях, узгодженості в засвоєнні мовленнєвих моделей, однакових за контекстом, але різних за формою реалізації.

Принцип системності забезпечує організацію навчальних модулів за моделями систем. Їх функціональний взаємозв'язок здійснюється в актах навчальної комунікації, в реалізації варіацій професійних жанрів і мовленнєвих формул, що мають єдину комунікативну мету та диференційовані реєстровим забарвленням.

На основі цих принципів укладено комплекс когнітивно-комунікативних вправ з формування жанрової компетенції у ДПМ майбутніх менеджерів туризму.

У комплексі когнітивно-комунікативних вправ для навчання ДПМ разом з комунікативним компонентом представлено когнітивний складник, що відображає нерозривність двох аспектів процесу іншомовного навчання, в контексті якого мова є інструментом спілкування, з одного боку, та інструментом, пізнання, з іншого.

Методична організація навчального матеріалу в розробленому комплексі вправ спрямована на розв'язання когнітивних, комунікативних і мовних завдань відповідно до етапів навчання.

Мета першого етапу – презентації – ознайомити студентів зі структурою ЖМ, стратегіями й тактиками побудови жанрів певної підмови. На цьому етапі вирішуються такі завдання: презентація структури жанрового фрейму та формування орієнтовної основи дій зі складання ЖМ. Виконуються когнітивно-комунікативні вправи, що розвивають уміння студентів відтворювати комунікативні структури – схематичні образи дійсності, які стоять за професійно орієнтованими текстами. Основними видами вправ є вправи на асоціацію, семантизацію лексичного наповнення жанрового фрейму, а також на розвиток навичок визначення структури жанрової матриці, стратегій і тактик побудови текстів різних жанрів. Викладач вводить поняття ЖМ, ознайомлює студентів зі стратегіями і тактиками побудови певних жанрів, формує у них первинні знання про концепт.

Наводимо комплекс вправ для формування жанрової компетенції студентів в ДПМ на основі жанрової матриці жанру «Реклама».

Вправа 1.

Мета: актуалізація фонових знань про фреймову структуру, введення лексичних одиниць, що підлягають вивченню і входять у фреймову структуру.

Інструкція: *What does usual information about hotels contain? Think over this question and fill in the lexical map given below. Work in groups.*

Опора: діаграма лексичної карти.

Вправа 2.

Мета: ознайомлення студентів зі структурою ЖМ.

Інструкція: *Every advertisement is built according to the formula AIDA (attention, interest, desire, action). Think and decide what the matrix of the text of the advertisement is according to this formula.*

Опора: таблиця.

Attention	The title
Interest	The slogan
Desire	The body
Action	The conclusion (optional)

Вправа 3.

Мета: формування навички визначення структури ЖМ.

Інструкція: *Look at the text of the advertisement and define its parts.*

Опора: заповнена таблиця вправи 2, текст рекламного оголошення.

Вправа 4.

Мета: ознайомлення студентів зі стратегіями і тактиками розгортання рекламного тексту.

Інструкція: *What makes an advertisement successful? Think and answer the questions to work out the strategies and tactics of writing the advertisement. Compare your answers with the table given by the teacher.*

Опора: зразок ЖМ.

1. *What can attract attention in the advertisement?*
2. *What can call the reader's attention?*
3. *What can arouse the desire to buy the product?*
4. *What can make the customer buy the product?*

Вправа 5.

Мета: формування навички визначення стратегій і тактик розгортання рекламного тексту.

Інструкція: *Look at the text of the advertisement in exercise 3 and define the strategies and tactics used to write the advertisement.*

Опора: зразок ЖМ.

Метою другого етапу – партикуляції (конкретизації), є формування технічних навичок оформлення ділової документації, побудови зв'язного висловлювання і відповідних лексичних та граматичних мовленнєвих навичок. Цей етап передбачає конкретизацію структури жанрового фрейму і формування навичок зв'язного іншомовного висловлення. Виконуються лінгво-когнітивні вправи, спрямовані на розвиток навичок відтворювати знання про введений концепт тексту засобами мови. Основні види вправ: категоризуючі і комбінуючі. Категоризуючі вправи спрямовані на класифікацію, групування, розподіл мовних одиниць за категоріями, визначення спільних і відмінних характеристик. Комбінуючі вправи спрямовані на вибір і відтворення мовних одиниць, їх сполучуваність, трансформацію та репродукцію. Під час розв'язання мовних завдань з організації окремих структур у зв'язний текст певного жанру студенти формують і систематизують власну лексику та граматику.

Приклади групи вправ для формування лексико-граматичних навичок письма і навичок побудови зв'язного тексту.

Підгрупа вправ для формування лексичних навичок письма.

Вправа 1.

Мета: формування лексичних навичок письма.

Інструкція: *Put the words given below into following categories: types of accommodation, room types, facilities, adjectives to describe accommodation and facilities.*

Опора: слова на дошці (у підручнику).

Golf-course, comfortable, elegant, swimming-pool, resort hotel, campsite, ...

Вправа 2.

Мета: формування лексичних навичок письма.

Інструкція:

a) *Match the adjectives with the nouns. Make as many variants as possible.*

Опора: слова на дошці (у підручнику).

1) *spacious* a) *hotel*

2) *gorgeous* b) *view*

3) *....* c) *....*

b) *Make a list of alternative adjectives, which can be used to describe these items.*

Вправа 3.

Мета: формування лексичних навичок письма.

Інструкція: *Fill in the gaps.*

Опора: Cloze Test.

Приклади підгрупи вправ для формування граматичних навичок

Вправа 4.

Мета: формування граматичних навичок письма.

Інструкція: *Make up one sentence out of two using Participle II.*

Опора: речення для поєднання.

1. *The Hilton is a 5 star hotel. It is located in the city centre.*

2. *There are two conference rooms. They are all equipped with hi-tech equipment.*

3. ...

Вправа 5.

Мета: формування граматичних навичок письма.

Інструкція: *Make up sentences from the words given below.*

Опора: слова для складання речень.

1. *boasts / views / The Manor House / tranquil / rooms / each / luxury / mountain / stylishly / with / mountain / or / furnished / garden.*

2. *city / The Desert Palms Resort / and / the / in / of / to reside / beauty / Alice Spring / scenic / place / is / the / wonderful / enjoy / a.*

3. ...

Приклади підгрупи вправ для формування навичок побудови зв'язного тексту.

Вправа 6.

Мета: формування навичок побудови зв'язного тексту.

Інструкція: *Match the parts of the sentences. Match the numbers with the letters.*

Опора: розрізнені частини речень для складання.

1. *The hotel is conveniently located in the very centre of the city*

2. *Today the Atrium hotel is not only one of the main business centres of Ekaterinburg*

3. ...

a) *situated in the spa-gardens of Bad Kreuznach, on an island surrounded by the Nahe river.*

b) *Patowatomi Inn is the right choice.*

c) ...

Третій етап – формування ментальної схеми фрейму має на меті вдосконалити вміння студентів самостійно складати тексти жанрів з опорою на жанровий фрейм. Третій тип вправ – комунікативно-когнітивні – розвиває вміння самостійного складання текстів жанрів певної підмови з використанням ЖМ. Вправи цього типу є інтерактивними і креативними з елементами проектної методики. Користуючись ЖМ, студенти аналізують різні ділові тексти, знаходять в них помилки і недоліки, пропонують шляхи їх вдосконалення. Потім, користуючись інформацією з різних джерел, студенти заповнюють ЖМ і складають за її допомогою свій власний текст. У рамках загальних канонів жанрів народжуються його різні варіанти. Таким чином, на практиці реалізується принцип індивідуалізації навчання студентів.

Приклади групи вправ для розвитку у студентів умінь самостійного написання рекламного тексту

Вправа 1.

Мета: розвиток умінь написання реклами з використанням ЖМ.

Інструкція: *Look at the text of the advertisement given below. Find mistakes and drawbacks in it. Suggest your ideas to improve it.*

Опора: приклад рекламного тексту для виправлення, ЖМ.

Вправа 2.

Мета: розвиток умінь складання рекламного слогана і рекламної назви.

Інструкція: *Read the body of the advertisement and work out the title and the slogan.*

Опора: текст основної частини рекламного оголошення.

Вправа 3.

Мета: розвиток умінь написання реклами з використанням ЖМ.

Інструкція: *Read the information about the hotel and fill in the table given below.*

Опора: інформація про готель, ЖМ для заповнення.

Hotel Dinara, a small friendly hotel offering bed and breakfast. Modern, comfortable bedrooms most with en-suite facilities, all have colour TV, telephone and central heating. Licenced bar. Car park. Close to Birmingham city centre and the National Indoor Arena. B&B from 17£, 7 single, 4 twin, 3 double. Open all year round.

курсу Інституту здоров'я, спорту та туризму спеціальностей «Туризм» та «Готельне господарство» Класичного приватного університету (м. Запоріжжя).

Оцінювання писемних творів студентів здійснено за такими показниками: досягнення комунікативної мети, адресність, структурованість тексту, розвиненість теми, зв'язність тексту, чіткість, виразність виклад, формат, лексичний діапазон, стилістична і граматична правильність.

Результати передекспериментального і післяекспериментального зрізів навчання майбутніх фахівців сфери туризму ділового писемного мовлення відповідно до сформованості їх жанрової компетенції наведено в таблиці.

Таблиця

**Результати сформованості жанрової компетенції студентів
(за навчанням жанру «Реклама», у %)**

	Рівні							
	низький		середній		достатній		високий	
	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ
Передекспериментальний зріз	73,3	66,6	23,3	26,6	3,3	6,7	–	–
Післяекспериментальний зріз	6,7	50,0	53,3	43,3	36,7	6,7	3,3	–

З таблиці видно, що в ЕГ кількість студентів з низьким рівнем зменшилася до – 6,7 %, з середнім – зросла до 53,3 %, достатнього рівня досягли 36,7 % студентів, високого – 3,3 %. У КГ на низькому рівні залишилося 50 % студентів, середнього рівня досягли 43,3 %, достатній рівень не змінився, високого рівня не досяг жоден студент.

На підтвердження результатів експерименту було проведено статистичне оцінювання результатів із застосуванням критерію Фішера. В експериментальній групі критерій Фішера у восьми з дев'яти параметрів перевищив 2,31, що відповідно до таблиці рівня статистичної значущості критерію Фішера, свідчить про 88% значущості відзначених змін. У контрольній групі тільки два з параметрів є більшими, ніж 2,31.

З метою впровадження розробленої експериментальної методики в навчальний процес для викладачів англійської мови було укладено методичні рекомендації щодо формування жанрової компетенції в ДПМ майбутніх менеджерів туризму.

У **висновках** викладено результати дослідження, основні з них такі.

У дисертації досліджено методику формування жанрової компетенції в англійському ДПМ майбутніх менеджерів туризму.

1. Жанровий підхід є одним із різновидів когнітивно-комунікативного підходу, що розглядає мовлення в соціальному контексті й уможливорює визначення номенклатури необхідних жанрів, послідовності методичної роботи з ними й оволодіння різними стратегіями та способами утворення

текстів різних типів. Жанровий підхід передбачає формування жанрової компетенції (знань комунікативних цілей, макроструктур і мовних особливостей жанрів текстів, характерних для даної підмови й уміння продукувати власні). Склад жанрової компетенції підмови «Туризм», утворює три основних компоненти: 1) лінгвістична компетенція; 2) предметна компетенція; 3) прагматична / стратегічна компетенція.

Жанровий підхід надає можливість інтенсифікувати розвиток мовленнєвих умінь, зокрема в діловому писемному мовленні майбутніх менеджерів туризму, і будувати мовленнєву поведінку залежно від специфіки мовленнєвої ситуації завдяки використанню жанрових фреймів. Жанровий фрейм визначає здійснення, оформлення і порядок мовленнєвих подій, використовує модель породження мовлення, що відповідає конкретній ситуації спілкування.

Жанрова матриця являє собою певний інваріантний набір текстової структури загальної для текстів певного жанру, що не залежить від мови і складає основу жанрового фрейму.

2. На основі концепції жанрових фреймів розроблено типологію жанрів підмови «Туризм» та класифіковано їх на основі соціально-комунікативних ситуацій на вісім гіпержанрів (робота з клієнтами, ділове листування, довідкова інформація, торгово-комерційна документація, адміністративно-розпорядницька документація, публічні виступи, влаштування на роботу, реклама), що поєднують у своєму складі декілька жанрів та «жанроїди», які поєднують елементи різних жанрів.

3. Принципами, що покладені в основу методики формування жанрової компетенції в ДПМ є: жанроцентричність, урахування функціональних типів жанрів, опора на жанрову матрицю як зразок фрейму; використання графічних організаторів (лексичні карти, жанрові матриці, схеми послідовності дій) навчального матеріалу при формуванні ментальної моделі жанрового фрейму, пріоритет лексичної роботи, інтенсивного використання фонових знань, автентичності, комплексного навчання всім видам мовленнєвої діяльності, системності.

4. На основі виділених принципів навчання був розроблений комплекс когнітивно-комунікативних вправ для формування жанрової компетенції у ДПМ на основі ЖМ. Методика формування жанрової компетенції на основі цього комплексу вправ передбачає три етапи: презентація структури жанрового фрейму та формування орієнтовної основи дій зі складання ЖМ, конкретизацію структури жанрового фрейму і формування навичок зв'язного висловлення. самостійне складання текстів жанрів підмови «Туризм» з опорою на ЖМ.

Показниками сформованості жанрової компетенції в ДПМ майбутніх менеджерів туризму є: досягнення комунікативної мети, адресність, структурованість тексту, розвиненість теми, зв'язність тексту, чіткість,

текстів різних типів. Жанровий підхід передбачає формування жанрової компетенції (знань комунікативних цілей, макроструктур і мовних особливостей жанрів текстів, характерних для даної підмови й уміння продукувати власні). Склад жанрової компетенції підмови «Туризм», утворює три основних компоненти: 1) лінгвістична компетенція; 2) предметна компетенція; 3) прагматична / стратегічна компетенція.

Жанровий підхід надає можливість інтенсифікувати розвиток мовленнєвих умінь, зокрема в діловому писемному мовленні майбутніх менеджерів туризму, і будувати мовленнєву поведінку залежно від специфіки мовленнєвої ситуації завдяки використанню жанрових фреймів. Жанровий фрейм визначає здійснення, оформлення і порядок мовленнєвих подій, використовує модель породження мовлення, що відповідає конкретній ситуації спілкування.

Жанрова матриця являє собою певний інваріантний набір текстової структури загальної для текстів певного жанру, що не залежить від мови і складає основу жанрового фрейму.

2. На основі концепції жанрових фреймів розроблено типологію жанрів підмови «Туризм» та класифіковано їх на основі соціально-комунікативних ситуацій на вісім гіпержанрів (робота з клієнтами, ділове листування, довідкова інформація, торгово-комерційна документація, адміністративно-розпорядницька документація, публічні виступи, влаштування на роботу, реклама), що поєднують у своєму складі декілька жанрів та «жанроїди», які поєднують елементи різних жанрів.

3. Принципами, що покладені в основу методики формування жанрової компетенції в ДПМ є: жанроцентричність, урахування функціональних типів жанрів, опора на жанрову матрицю як зразок фрейму; використання графічних організаторів (лексичні карти, жанрові матриці, схеми послідовності дій) навчального матеріалу при формуванні ментальної моделі жанрового фрейму, пріоритет лексичної роботи, інтенсивного використання фонових знань, автентичності, комплексного навчання всім видам мовленнєвої діяльності, системності.

4. На основі виділених принципів навчання був розроблений комплекс когнітивно-комунікативних вправ для формування жанрової компетенції у ДПМ на основі ЖМ. Методика формування жанрової компетенції на основі цього комплексу вправ передбачає три етапи: презентація структури жанрового фрейму та формування орієнтовної основи дій зі складання ЖМ, конкретизацію структури жанрової фрейму і формування навичок зв'язного висловлення. самостійне складання текстів жанрів підмови «Туризм» з опорою на ЖМ.

Показниками сформованості жанрової компетенції в ДПМ майбутніх менеджерів туризму є: досягнення комунікативної мети, адресність, структурованість тексту, розвиненість теми, зв'язність тексту, чіткість,

виразність викладу, формат, лексичний діапазон, стилістична і граматична правильність.

5. За результатами методичного експерименту доведено ефективність розробленої методики формування жанрової компетенції в ДПМ майбутніх менеджерів туризму на основі жанрового фрейму. Порівняльний аналіз результатів передекспериментального і післяекспериментального зрізів продемонстрував, що приріст загального показника за всіма визначеними критеріями в експериментальній групі становив у середньому – 26,3%, а в контрольній – 8,8%.

Перспективою подальших наукових розвідок може бути дослідження можливих шляхів застосування жанрового підходу в навчанні ділового англійського мовлення; теоретичне дослідження і практична розробка методики формування жанрової компетенції в усному діловому мовленні майбутніх менеджерів туризму.

Основні положення дисертації висвітлено в таких публікаціях:

1. Шевніна Л. Є. Термінологічний мінімум фахівців сфери туристичного та готельного обслуговування / Л. Є. Шевніна // Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету: Історичні науки. Філологічні науки : зб. наук. праць. – Ізмаїл, 2004. – С. 149–153.

2. Шевніна Л. Є. Використання термінологічного словника-мінімуму у навчальному процесі в немовному вузі / Л. Є. Шевніна // Педагогічні науки : зб. наук. праць. – Херсон : Видавництво Херсонського державного університету, 2005. – Вип. 38. – С. 383–388.

3. Шевніна Л. Є. Комплекс вправ для формування мовної компетенції студентів-менеджерів спеціальності «Туризм» / Л. Є. Шевніна // Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету: Історичні науки. Педагогічні науки. Філологічні науки : зб. наук. праць. – Ізмаїл, 2008. – С. 149–153.

4. Шевніна Л. Е. Проблемы выделения профессиональных жанров сферы «Туризм» студентами-менеджерами (Анализ субъективных трудностей) / Л. Е. Шевніна // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету ім. Т. Г. Шевченка. – Серія: Педагогічні науки. – Чернігів : ЧПДУ, 2009. – Вип. 62. – С. 208–212.

5. Шевніна Л. Є. Експериментальна перевірка методики формування жанрової компетенції у навчанні ділової англійської мови студентів немовного вузу / Л. Є. Шевніна // Вісник Луганського національного університету ім. Тараса Шевченка : зб. наук. праць. – 2009. – № 8 (171). – С. 109–115.

6. Шевніна Л. Є. Аналіз термінології регістру сфери туристичного та готельного обслуговування / Л. Є. Шевніна // Лінгвометодичні концепції викладання іноземних мов у немовних вищих навчальних закладах України : зб. наук. статей учасників Всеукр. наук.-практ. конф., (Київ, 23–24 груд. 2003 р.). – К. : Вид-во Європ. ун-ту, 2003. – С. 203–213.

7. Шевніна Л. Є. Формування жанрової компетенції студентів-менеджерів сфери туристичного і готельного обслуговування / Л. Є. Шевніна // Держава та регіони : зб. наук. праць. – Серія : Гуманітарні науки. – 2007. – № 3. – С. 90–93.

8. Шевніна Л. Є. Експериментальна перевірка методики формування жанрової компетенції у англійському діловому писемному мовленні майбутніх менеджерів з туризму / Л. Є. Шевніна // Держава та регіони : зб. наук. праць. – Серія: Гуманітарні науки. – 2009. – № 3-4. – С. 90–93.

9. Барабанова Г. В. Использование жанрового фрейма при обучении деловому английскому языку в техническом вузе / Г. В. Барабанова, Л. Е. Шевнина // Теорія та методика викладання фундаментальних дисциплін у вищій школі : зб. наук. праць. – Вип. VI. – Кривий Ріг : Видавничий відділ НМетАУ, 2010. – С. 12–18.

10. Шевнина Л. Е. Фреймовая организация иноязычного лексикона специалиста в свете когнитивно-коммуникативного подхода / Л. Е. Шевнина // Матеріали наук. конф. [«Дні науки»], (Запоріжжя, 27–28 жовтня 2005 р.) : у 3 т. / ред. кол. В. М. Огаренко та ін. – Запоріжжя : ГУ«ЗІДМУ», 2005. – Т. 3. – С. 197–198.

11. Шевнина Л. Е. Жанры рекламы как одна из составляющих жанровой компетенции студентов – менеджеров сферы туристического и гостиничного обслуживания / Л. Е. Шевнина // Матеріали наук. конф. [«Дні науки»], (Запоріжжя, 5–6 жовтня 2006 р.) : у 4 т. / ред. кол. В. М. Огаренко та ін. – Запоріжжя : ГУ «ЗІДМУ», 2006. – Т. 4. – С. 338–339.

12. Шевнина Л. Е. Компоненты коммуникативной компетенции студентов-менеджеров сферы туристического и гостиничного обслуживания / Л. Е. Шевнина // Матеріали наук. конф. [«Дні науки»], (Запоріжжя, 11–12 жовтня 2007 р.) : у 3 т. / ред. кол. В. М. Огаренко та ін. – Запоріжжя : ГУ«ЗІДМУ», 2007. – Т. 2. – С. 148–149.

13. Шевнина Л. Е. Жанры рекламы регистра сферы туристического и гостиничного обслуживания / Л. Е. Шевнина // Зб. праць міжнародної науково-практичної конф. [«Методика викладання іноземної мови у немовних навчальних закладах»], (Донецьк, 20 квітня 2006р.). – Донецьк : Дон НТУ, 2006. – С. 383–387.

14. Шевніна Л. Є. Комплекс вправ для формування жанрової професійної компетенції студентів – менеджерів спеціальності „Туризм” з використанням жанрової матриці / Л. Є. Шевніна // Матеріали Міжнар. науково-практичної конф. [«Міжнародний бізнес та менеджмент: проблеми та перспективи в умовах глобалізації»], (Тернопіль, 22–24 жовтня 2008 р.). – Тернопіль : Економічна думка, 2008. – С. 604–606.

15. Шевніна Л. Є. Використання жанрової матриці для формування жанрової компетенції студентів немовного ВНЗ / Л. Є. Шевніна // Навчання загальнонавчальної англійської мови у ВНЗ: проблеми та перспективи

та як? : III міжнародна наук. конф., (Дніпропетровськ, 15–16 травня 2009 р.). – Дніпропетровськ : ДУЕП, 2009. – С. 172–173.

16. Шевніна Л. Є. Компоненти жанрової компетенції у діловому мовленні майбутніх менеджерів з туризму / Л. Є. Шевніна // Матеріали Междунар. научно-методической конф. [«Теория и технология иноязычного образования»], (Симферополь, 29–30 сентября 2010 г.). – Симферополь : ЧП «Предприятие Феникс», 2010. – С. 82–86.

17. Шевніна Л. Є. Методические принципы формирования жанровой компетенции будущих менеджеров по туризму с опорой на жанровой фрейм / Л. Е. Шевніна // Матеріали Междунар. научно-практической конф. [«Актуальные вопросы повышения качества языкового образования на современном этапе»], (Минск, 21–22 декабря 2010 г.). – Минск : МГЛУ, 2011. – С. 212–216.

18. Шевніна Л. Є. Англо-українсько-російський словник термінів туристичного й готельного обслуговування : довідниковий посіб. для турагентів, робітників готелів та туристів / Л. Є. Шевніна. – Запоріжжя : Видавець Глазунов С. О., 2005. – 140 с.

АНОТАЦІЯ

Шевніна Л. Є. Формування жанрової компетенції в англійському діловому писемному мовленні у майбутніх менеджерів туризму. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.02 – теорія та методика навчання (германські мови). – Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Одеса, 2012.

Дисертацію присвячено теоретичному обґрунтуванню і практичній розробці методики формування жанрової компетенції в діловому писемному мовленні студентів – майбутніх менеджерів туризму. У роботі розкрито сутність жанрового підходу в навчанні англійського ділового писемного мовлення майбутніх менеджерів туризму, визначено поняття «жанрова компетенція», уточнено поняття «жанровий фрейм», «жанрова матриця». Запропоновано класифікацію жанрів підмови «Туризм» на основі соціально-комунікативних ситуацій. Виявлено критерії, показники і рівні сформованості жанрової компетенції студентів у діловому писемному мовленні. Виділено принципи формування жанрової компетенції. Розроблено і експериментально перевірено методику формування жанрової компетенції в діловому писемному мовленні майбутніх менеджерів туризму, комплекс вправ і методичні рекомендації щодо їх реалізації.

Ключові слова: жанрова компетенція, жанровий підхід, жанрова матриця, ділове писемне мовлення, жанр, жанровий фрейм, когнітивно-комунікативні вправи.

АННОТАЦИЯ

Шевнина Л.Е. Формирование жанровой компетенции в английской деловой письменной речи будущих менеджеров туризма. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 – теория и методика обучения (германские языки). – Государственное учреждение «Южноукраинский национальный педагогический университет имени К. Д. Ушинского», Одесса, 2012.

Диссертация посвящена теоретическому обоснованию и практической разработке методики формирования жанровой компетенции в деловой письменной речи студентов – будущих менеджеров туризма. В работе определено понятие «жанровая компетенция», уточнены понятия «жанровый фрейм» и «жанровая матрица».

Жанровая направленность обучения иностранному языку в рамках когнитивно-коммуникативного подхода заключается в определении номенклатуры необходимых жанров, последовательности методической работы над ними, в овладении различными стратегиями и тактиками создания текстов различных типов.

В сознании носителя языка речевые жанры присутствуют в виде фреймов, сценариев, являющихся руководством к действию в профессиональной ситуации общения. С понятием речевого жанра тесно связано понятие о нормативной, одобренной обществом манере речевого поведения, которое соответствует статусу языковой личности. Знание жанровых норм профессиональной речи подразумевает наличие в сознании языковой личности как можно большего числа жанровых стереотипов для построения речевого поведения в профессиональной сфере общения, отличающейся формализованностью социальных отношений.

Определены критерии, показатели и уровни сформированности жанровой компетенции студентов в деловой письменной речи.

На основе выделенных принципов формирования жанровой компетенции был разработан комплекс упражнений для развития умений и формирования навыков написания профессионально-ориентированных текстов, в котором приоритетная роль отведена составлению визуально-графической презентации текста определенного жанра в виде жанровой матрицы.

Методика обучения написанию профессионально-ориентированных текстов на основе разработанного комплекса упражнений предусматривает три этапа: презентация структуры жанрового фрейма,

конкретизация структуры жанрового фрейма и самостоятельное составление текстов жанров определенного подъязыка.

На первом этапе презентации структуры жанрового фрейма выполняются когнитивно-коммуникативные упражнения, направленные на формирование первичных когнитивных знаний о структуре жанрового фрейма и формирование ориентировочной основы действий по составлению жанровой матрицы.

На втором этапе выполняются лингвокогнитивные упражнения, формирующие когнитивные структуры языка – образы определенных речевых ситуаций в языковом выражении. Лингво-когнитивные упражнения направлены на формирование технических навыков оформления деловой документации, лексико-грамматических навыков и навыков связного высказывания. Третий тип упражнений – коммуникативно-когнитивные – развивает умения самостоятельного написания текстов определенного подъязыка с использованием жанровой матрицы.

Эффективность предложенной методики проверена и подтверждена в процессе экспериментального обучения. Сформулированы методические рекомендации по организации обучения деловой письменной речи для преподавателей английского языка в ВУЗах туристического профиля.

Ключевые слова: жанровая компетенция, жанровый подход, жанровая матрица, деловая письменная речь, жанр, жанровый фрейм, когнитивно-коммуникативные упражнения.

RESUME

Shevnina L.Ye. Formation of Genre Competence in Business English Writing of Future Tour Managers. – Manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Pedagogical Studies, Speciality 13.00.02 – Theory and Methodology of Teaching: Germanic Languages. – South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky, Odessa, 2012.

The thesis is devoted to the problem of teaching Business English writing to future tour managers. The method of teaching has been theoretically substantiated within the framework of cognitive and communicative and genre approaches. Skills and strategies necessary for writing business correspondence were distinguished. The phenomena of genre approach, genre competence and genre matrix are studied, the definitions of them are given. The classification of genres of the register «Tourism» is presented. The criterion, indicators and levels of genre competence formation are defined.

On the basis of the most conspicuous principles of teaching business writing a complex of exercises has been developed. The complex is directed to training students to be aware of text structure through graphic representations such as a genre matrix.